

/AmicsUAB

@amicsUAB

#AmicsUABopina

Associació d'Amics de la UAB

Exposició a tòxics quotidians

PONÈNCIA

Carme Fuster

Catedràtica del departament de Biologia Cel·lular, de Fisiologia i d'Immunologia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

MODERACIÓ

Lluís Bogunyà

Membre de la Junta Executiva de l'Associació d'Amics de la UAB.

Dijous 2 de març - 19:00 h - Biblioteca Mestre Martí Tauler (Carrer d'Aribau, 5, Rubí)

Cal confirmar l'assistència enviant un correu electrònic a amics@uab.cat o trucant al 93 581 14 90

Organitza:

www.amicsuab.cat

Col·laboren:

Estem sotmesos a l'exposició a agents tòxics diàriament?

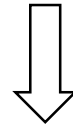

Que es un agent tòxic?

Qualsevol agent químic, físic o biològic que pot produir una anormalitat fisiològica i/o anatòmica i que no pot ser atenuada per una simple acció (p.e suplement en l'alimentació)

Tòxics produïts per l'activitat humana

El volum de substàncies produïdes pel home s'ha multiplicat extraordinàriament

1 milió de tones anuals en 1930, mes 400 milions en 2000 i mes 800 milions avui dia
Mes de 100.000 substàncies químiques sintètiques

On podem trobar agents tòxics?

Medi ambient

Agricultura i jardineria

On podem trobar agents tòxics?

Vida diària

Exposició quotidiana agents tòxics

A la llar hi han centenars de substàncies tòxiques en productes emprats

a diari (sabons, detergents, cosmètics, ...)

bàsics (roba, teixits, ambientadors, mobles, electrodomèstics, meneja, tintes de impressores...)

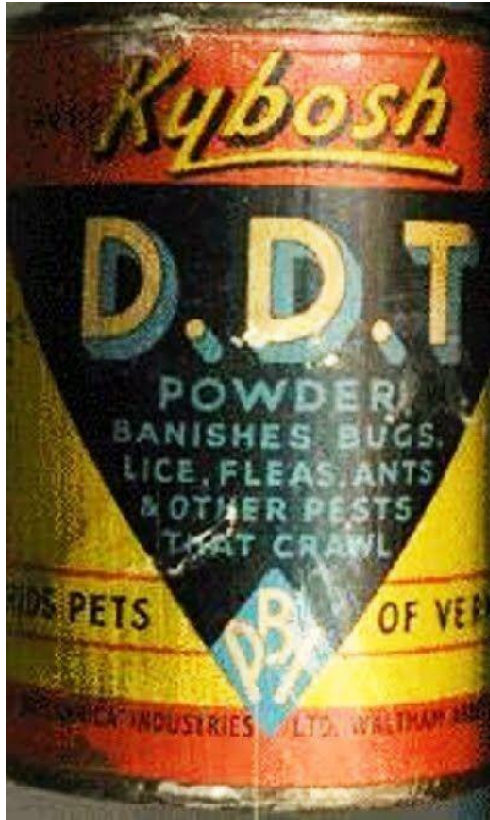
Principals tòxics: F-talats, compostos perfluorats, bisfenol A, ...

Problemàtica

Complexitat química

Els desconeix els efectes de l'exposició a llarg termini

Exposició tòxics a llarg termini: DDT

Pesticides emprats en la agricultura, passant els animals i al home a través de la alimentació.

Dicloro difenil tricloroetano (DDT)

Son persistents, s'acumulen en teixits grassos.

Es va prohibir en 1977.

Avui dia el 88% de la població catalana insecticida

Exposició quotidiana agents tòxics

Resines epoxi: revestiment de conserves i begudes

Un component de resines epoxi es el **bisfenol-A** (disruptor hormonal) associat a alteracions immunològiques, tiroides, endometriosis, genitourinàries,...

Agents perfluorats

Paelles antiadherents, paper per cuinar, productes neteja catifes, teixits, pintures,...

El sulfonat de perfluoroocta (PFOS) i el perfluorooctanat (PFOA)

En animals afectació del fetge, sistema immune i dels òrgans sexuals. Evidències de disruptors endocrins.

Productes de neteja

Alta toxicitat

Productes molt tòxics:

F-talats, percloroetilens, triclosán, ...

F-talats

Serveix per fer més tous els plàstics

Es troba en ambientadors, detergents, sabons, paper higiènic i també joguines, cables, envases de plàstic per aliments, tintes de impressió, teixits, productes de neteja, laques ...

S'absorbeix per via cutània i pell

Afectació salut: altera l'equilibri hormonal (disruptors endocrins)

Percloroetilè o "PERC"

Neteja en sec, de catifes, taques

La via d'exposició es inhalació

Afectació: es una neurotoxina, possible carcinogen.

Triclosán

En detergents, rentavaixelles líquids i sabons amb etiqueta d'antibacterians.

Afecta en la salut: funció muscular, cardíaca i reproductiva.

Al ser agent antibacterià fort pot promoure el creixement de bacteris resistents a fàrmacs i eliminar les favorables/necessàries per viure.

Agents tòxics presents en cosmètics

SHAMPOO

AVERAGE NUMBER OF CHEMICALS: 15
MOST WORRYING: Sodium Lauryl Sulphate; Tetrasodium and Propylene Glycol.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Irritation; possible eye damage.

irritació

EYE SHADOW

CHEMICALS: 26
MOST WORRYING: Polyethylene terephthalate.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Linked to cancer; infertility; hormonal disruptions and damage to the body's organs.

infertilitat i càncer

LIPSTICK

CHEMICALS: 33
MOST WORRYING: Polymethyl methacrylate.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Allergies; links to cancer.

al·lèrgies i càncer

NAIL VARNISH

CHEMICALS: 31
MOST WORRYING: Phthalates.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Linked to fertility issues and problems in developing babies.

infertilitat

PERFUME:

CHEMICALS: 250
MOST WORRYING: Benzaldehyde.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Irritation to mouth, throat and eyes; nausea; linked to kidney damage.

nàusees, problemes ronyo

FAKE TAN

CHEMICALS: 22
MOST WORRYING: Ethylparaben, Methylparaben, Propylparaben.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Rashes; irritation; hormonal disruption.

disruptor hormonal

HAIRSPRAY

AVERAGE NUMBER OF CHEMICALS: 11
MOST WORRYING: Octinoxate, Isophthalates.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Allergies; irritation to eyes, nose and throat; hormone disruption, linked to changes in cell structure.

disruptor hormonal

BLUSHER:

CHEMICALS: 16
MOST WORRYING: Ethylparabens, Methylparaben, Propylparaben.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Rashes; irritation; hormonal disruptions.

disruptor hormonal

FOUNDATION

CHEMICALS: 24
MOST WORRYING: Polymethyl methacrylate.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Allergies; disrupts immune system; links to cancer.

sistema immune i càncer

DEODORANT:

CHEMICALS: 15
MOST WORRYING: Isopropyl Myristate, 'Parfum'.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Irritation of skin, eyes and lungs; headaches; dizziness; respiratory problems.

Irritació, problemes respiratoris

BODY LOTION

CHEMICALS: 32
MOST WORRYING: Methylparaben, Propylparaben, Polyethylene Glycol, which is also found in oven cleaners.
POSSIBLE SIDE-EFFECTS: Rashes; irritation; hormonal disruption.

disruptor hormonal

Pasta de dents, gel de bany, maquillatge, perfums...

Afectació: moltes al·lèrgies, irritacions en pell, trastorns hormonals i càncer.

Tòxics en cosmètics que cal evitar

**Guía Rápida
Cosméticos**

**Los Ingredientes Más
Tóxicos Que Debes Evitar**

**Jabón de Mano y
Ducha**
NO
Triclosan
Triclocarbán

Pasta de Dientes
NO
Triclosan

Champú
NO
- PEG, Cetearato y Polietileno
- PARABENOS: propil, isopropil,
butil, isobutil
- DMDM hidantoina

Crema Hidratante
NO
Retinol Palmitato

Pintura de Uñas
NO
Formaldehido
Formalina
Tolueno
DBP

Mujer Holística

Imprime, recorta y llévala contigo cuando vayas

Triclosán

Polietilenglicol (PEG) - *sistema nerviós*

Butilhidroxianisol (BHA)- *sistema immunològic i cancerigen.*

Agents tòxics presents en plàstics

Recipients per aliments, joguines, ordinadors, mobles, material hospitalari, electrodomèstics...

132 substàncies, moltes sospitoses de ser cancerígenes o disruptors endocrins

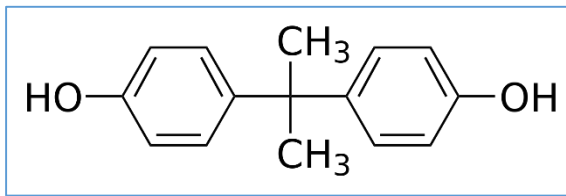
Additius: retardants de flama, colorants, enduridors, anti-oxidants, dissolvents, ...

Bisfenol A

Bisfenol A

S'utilitza en la fabricació de plàstic: biberons, ampolles d'aigua, equipament deportiu, dispositius mèdics i dentals, lents orgàniques, electrodomèstics, CD i DVD, ...

Efecte des-regulador del sistema endocrí (disruptor hormonal) associat a alteracions immunològiques, tiroides, endometriosis, genitourinàries,...

Principals efectes dels agents tòxics a la salut

Oculars

Cutanis

Respiratoris

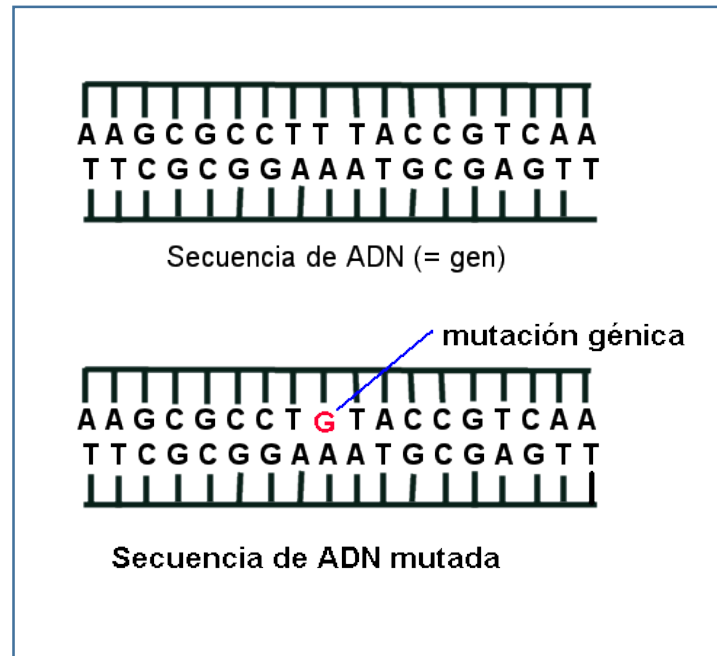

Cancerígens

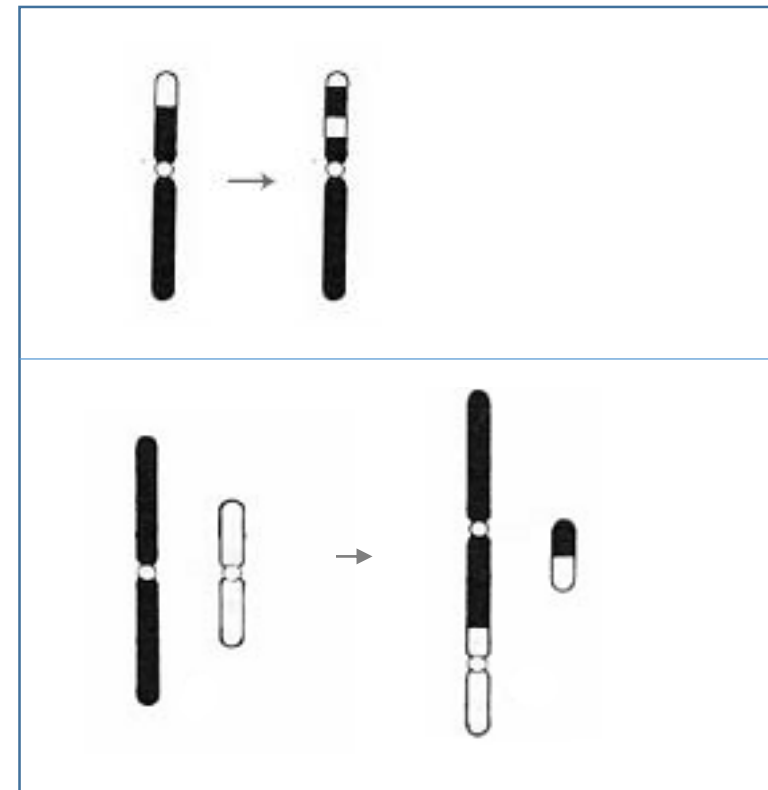
Mutàgens afecten la reproducció

Quin son els agents tòxics mes dolents?

Els agents genotòxics que modifiquen el material genètic originant mutacions no dirigides i d'efectes imprevistos (neutres, beneficioses o nocives)

gèniques

cromosòmiques

Afecten de manera diferent a infants i adults?

Els efectes genotoxics depenen del tipus de cèl·lula afectada

Somàtiques

Totes cèl·lules del cos (menys germinals)

NO s'hereten

Malalties
Càncer (carcinogen)
Embrió (teratogènic)

The diagram shows a stylized female figure in a light blue dress against a dark blue background. A red starburst is positioned on the upper chest area, representing damage to somatic cells. A white arrow points from the figure to the text 'NO s'hereten'.

Germinals

Nomes cèl·lules germinals

s'hereten

Esterilitat i avortaments
Descendència amb material genètic alterat

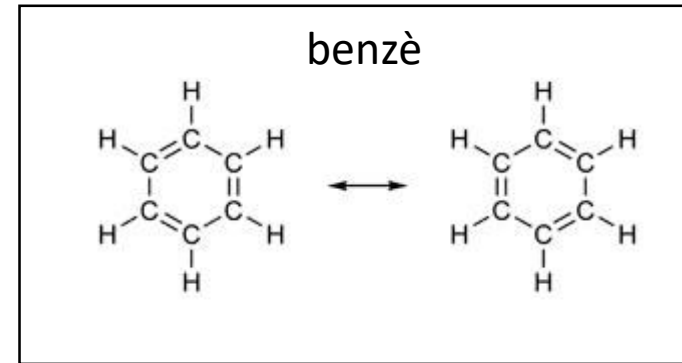
The diagram shows a stylized female figure in a light blue dress against a dark blue background. A red starburst is positioned on the pelvic area, representing damage to germinal cells. A yellow arrow points from the figure to the text 's'hereten'.

Contaminació per combustió de combustibles fòssils

Contaminants habituals en ciutats:

- combustió de gasoil i gasolina
- tabac

Hidrocarburs aromàtics policíclics (HAPs):
benzè (carcinogen)

Exposició ambiental

Afectació
mal de cap, mareigs,
taquicàrdia,...

Quins efectes te a una exposició crònica?

Localitzada, grups reduïts i períodes llargs

Afectació sistema immune

Risc de leucèmies i limfomes (20 vegades mes)

Quin efecte te una exposició accidental aguda?

Petrolier Prestige

Novembre 2002

Vessament: 63.000 tones de fuel

Braer, Escòcia 1993 (85.000)
Exxon Valdez 1989 (37.000)
Sea Empress, Gales 1996 (72.000)
Erika , França 1999 (28.000)

Exposició aguda al vessament fuel

Mal de cap, picor d'ulls, mal de coll, nàusees, ansietat, depressió, problemes respiratoris

Existeixen efectes genotòxics en els individus?

Estudi a l'UAB

Grupo E

Residir en zona de alta
contaminación

Participar en limpieza:
en el 1er periodo
al menos 4 h/d
al menos 15 días

Grupo NE

Residir en zona de baja
contaminación

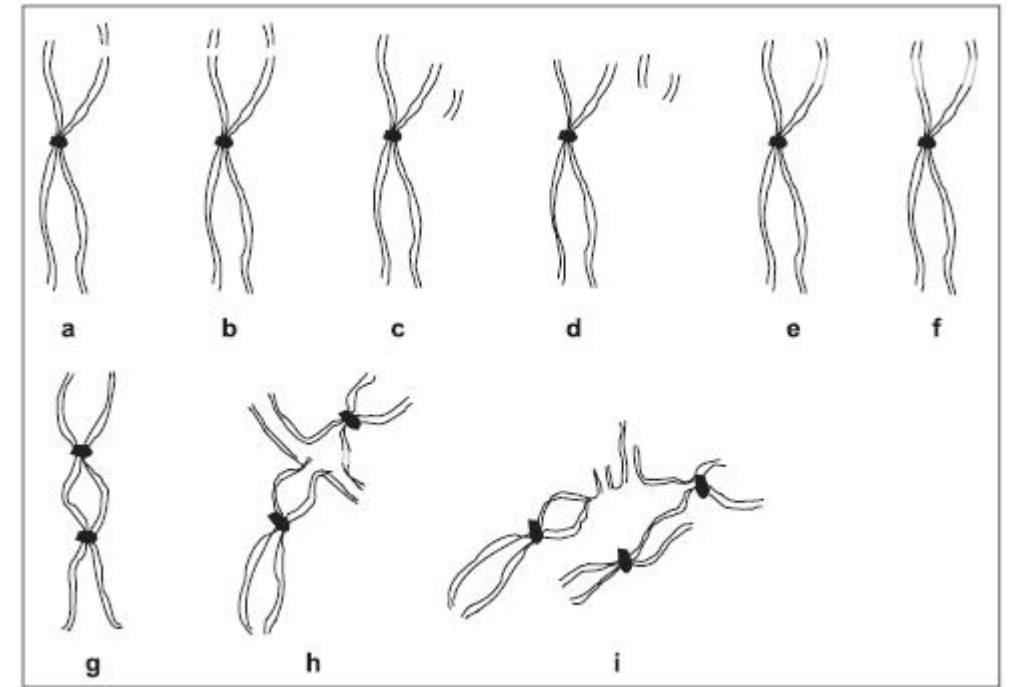
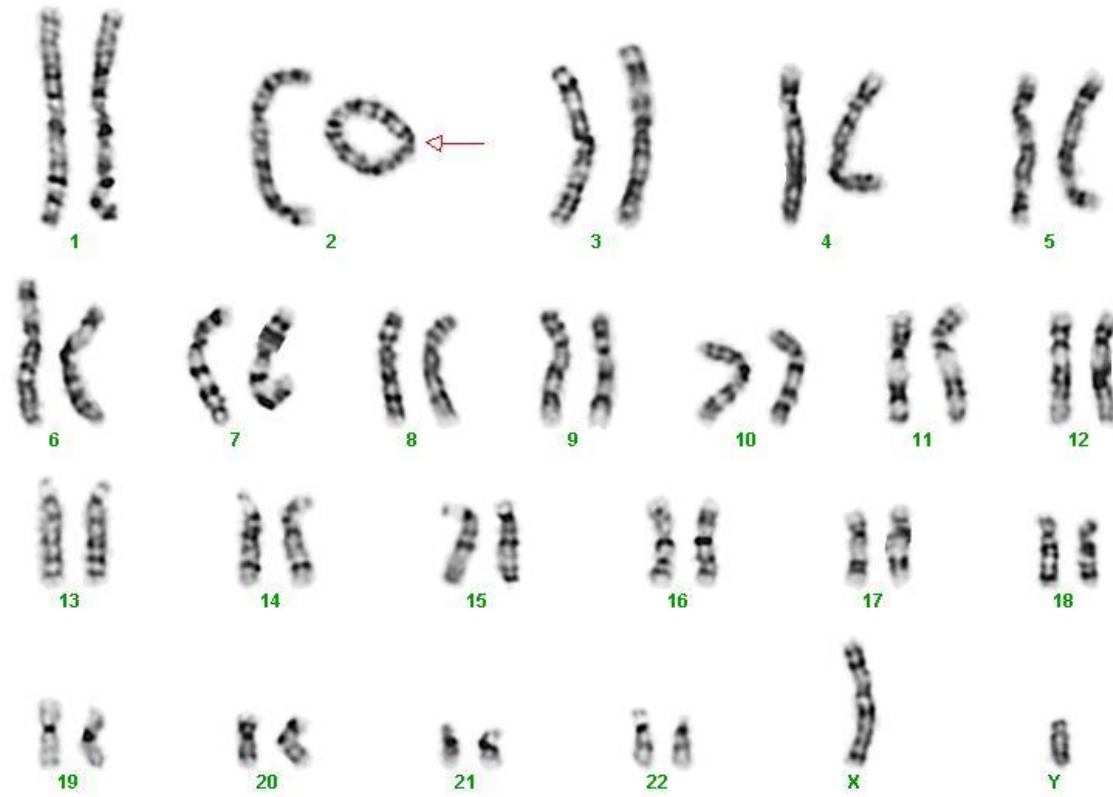
No participar en limpieza:
No por problemas de salud

Increment d'alteracions
cromosòmiques
estructurals en limfòcits
(2 anys després)

Estudi de seguiment increment
d'alteracions cromosòmiques
estructurals
(6 anys després)

Alteracions cromosòmiques

Resultats de l'estudi

Dany cromosòmic persisteix → Afectació cèl·lules medul·la òssia

4 regions cromosòmiques molt afectades (2q21, 3q27, 5q31 and 17p11.2)

Coincidien amb les descrites alteracions càncer hematològics podria explicar increment de leucèmies en individus exposats crònicament al benzè.

Exposició aguda no es innòcua
es desconeix l'efecte en gestants

Frances et al. (2016) PLoS ONE 159404

Quins efectes produeix consum habitual de tabac?

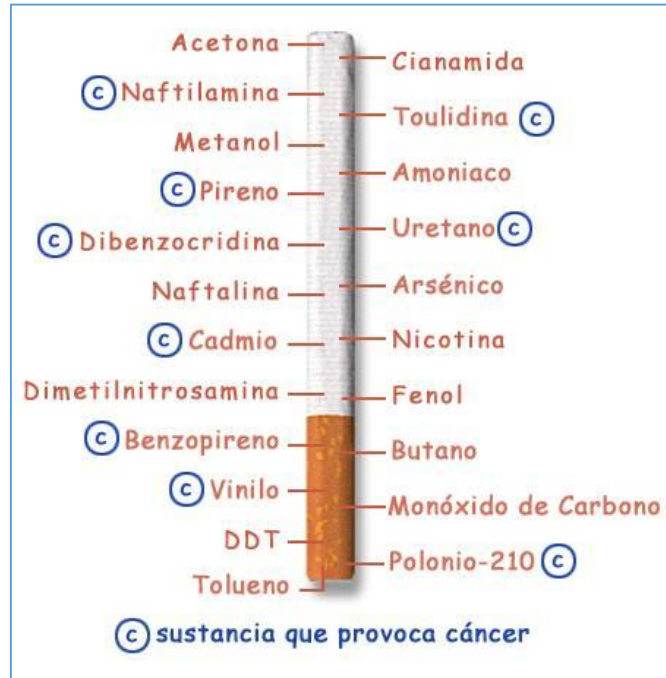

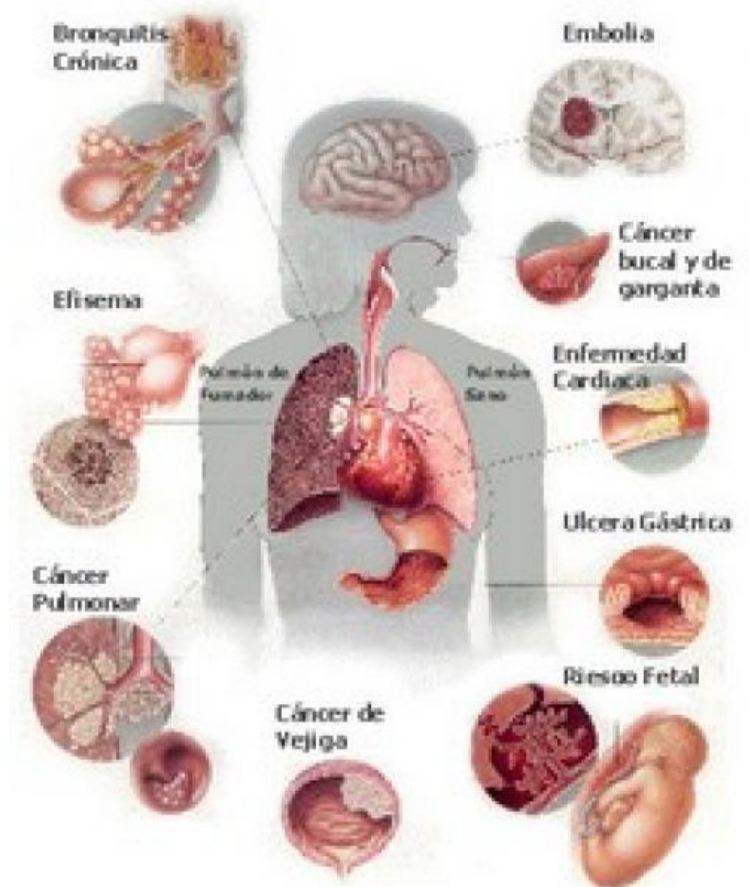
Perjudica a fumadors i fumadors passius

Afecta a quasi tots els òrgans (malalties respiratòries agudes, cardiopaties,...)

Consum tabac i Càncer

RIESGOS POR FUMAR

Esta associat amb 90% dels pacients amb càncer pulmonar

Demostració de la relació causa–efecte (consum- efecte carcinògen)

Gestacions, nadons i consum tabac

Gestants fumadores incrementen:
el risc de placenta prèvia,
avortaments,
naixements prematurs,
nadons morts
baix pes al néixer

Fumar durant l'embaràs pot originar un efecte genotòxic en el fetus?

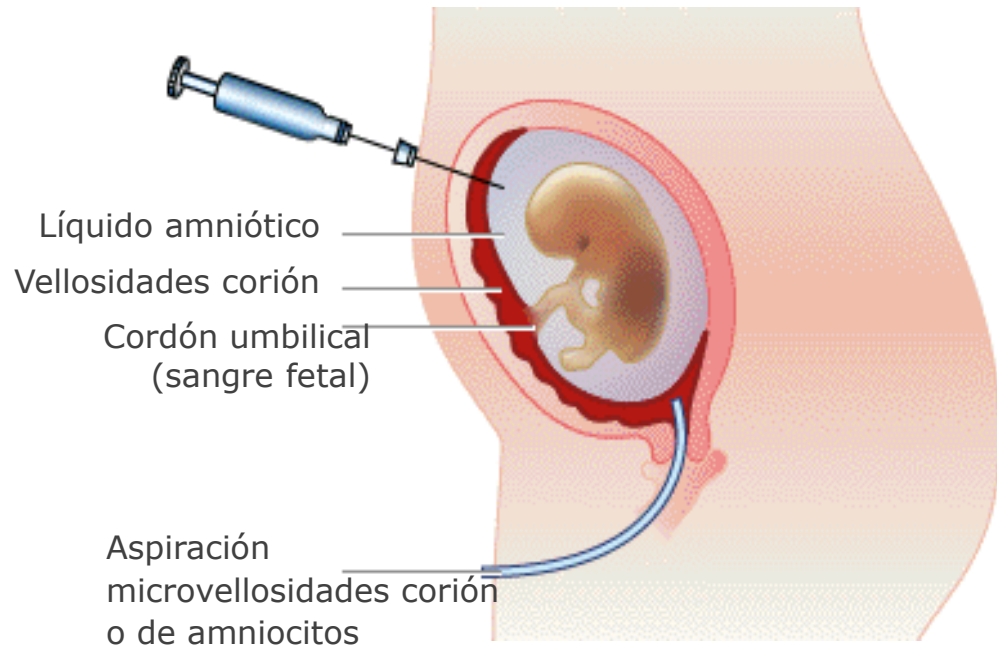
Descendència te risc elevat de patir leucèmies i limfomes durant la infantesa i adolescència

Per què?

Determinar si existeix efecte genotòxic en el fetus

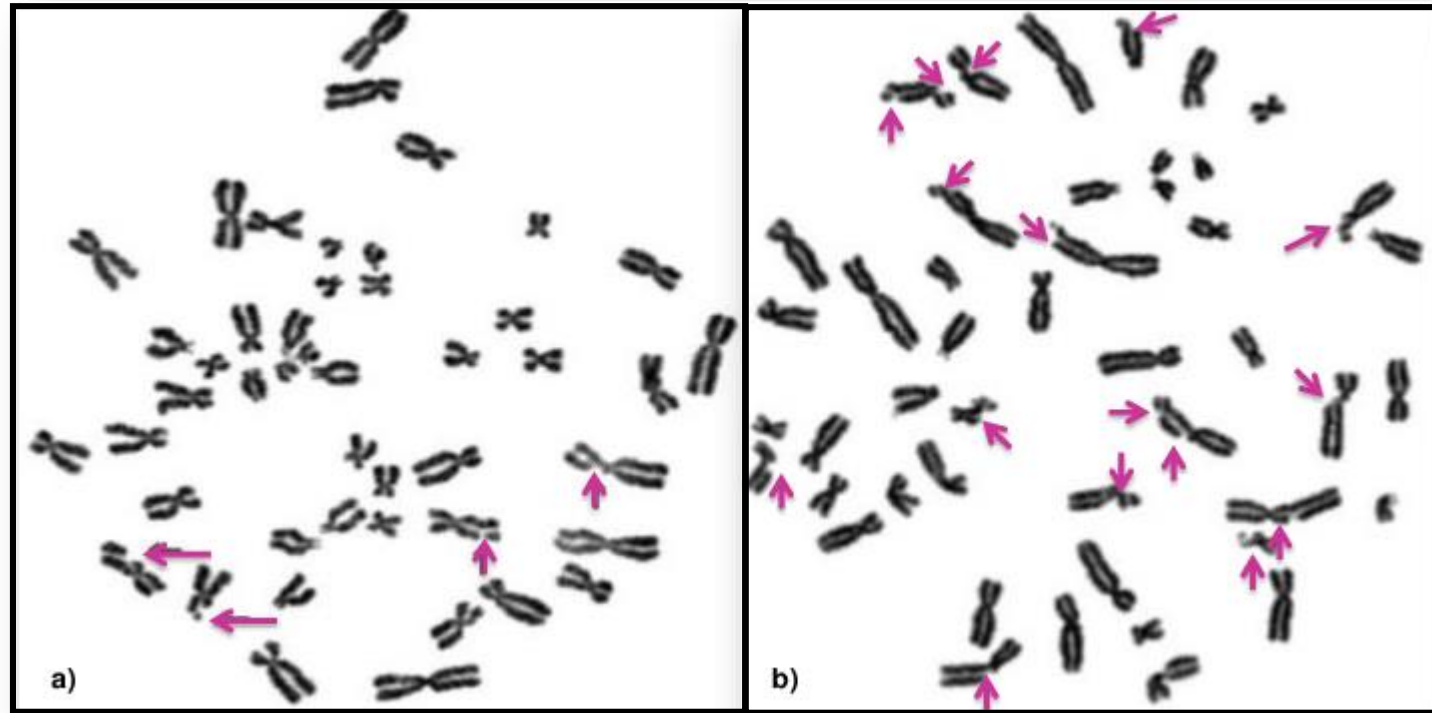
Dones acudien per fer diagnòstic prenatal

Criteris de selecció
gestants fumadores
>10 cigarretes/dia >10 anys

Anàlisi en Amniòcits
gestants fumadores/no
fumadores

Efecte genotòxic del tabac en el fetus

Fetus de gestants fumadores presenten un increment d'anomalies cromosòmiques estructurals

Efecte genotòxic en el fetus

11q23
especialment sensible al tabac

Literatura científica

- Relació consum tabac progenitors i leucèmia infància
- Leucèmia infantil i reorganitzacions cromosòmiques a 11q23

Resultats de l'estudi

Els cancerígens del tabac travessen la placenta i lesionen directament el material genètic del fetus augmentant el risc de leucèmia infantil

de la Chica et al. (2005) JAMA 293:1212-1222

En relació als efectes dels agents tòxics

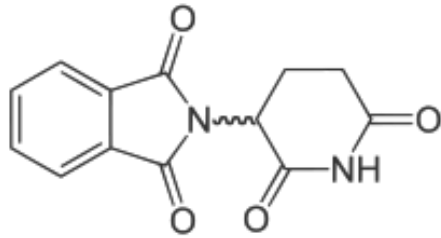
- No sempre afecten la salut del individu però s'acumulen en diferents teixits (efecte?)
- Un individu no afectat pot tenir descendència afectada

Talidomida

Bisfenol A

Efecte de la Talidomida

Fàrmac administrat a les gestants com sedant i per evitar insomni i nàusees que va produir malformacions congènites greus al fetus i nadons

Talidomida

Gestant no afectada

Efectes de la talidomida en la descendència?

Descendència amb alteracions en el desenvolupament extremitats

El dany genètic es mes al principi quant el fetus es mes vulnerable

Demostració de la relació causa–efecte (consum- efecte teratogènic) si la talidomida s’administra entre els dies 38 y 47 (ultima menstruació).

El Bisfenol A afecta al fetus/nado?

Contingut de Bisfenol A es:
2 vegades mes alt en gestant i nonats
10 vegades líquid amniòtic, placenta i llet

Augment del risc de diabetis, patologia cardíaca

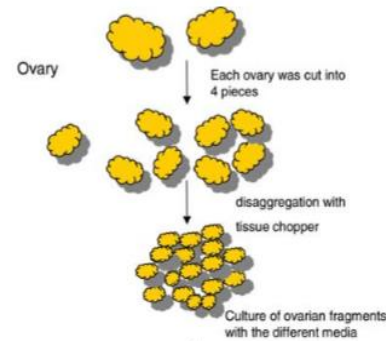
Estudi a l'UAB

Si existeixen efectes a nivell reproductiu i si altera les cèl·lules germinals

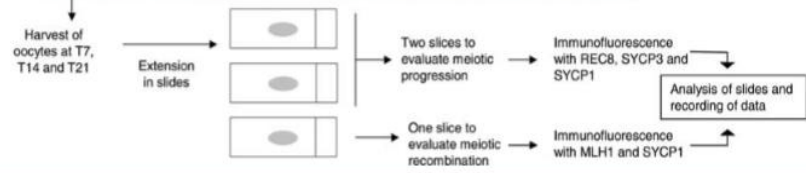

oòcits **fetals** humans
(fetus de una nena)

cultiu "in vitro" + Bisfenol A
(dosis present en gestants)

Media	Control	DMSO	BPA1µM	BPA 5µM	BPA 10µM	BPA 20µM	BPA 30µM	E ₂ 1nM	E ₂ 5nM	E ₂ 10nM	E ₂ 20nM	E ₂ 30nM
Culture time	T7	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
T14	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
T21	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2

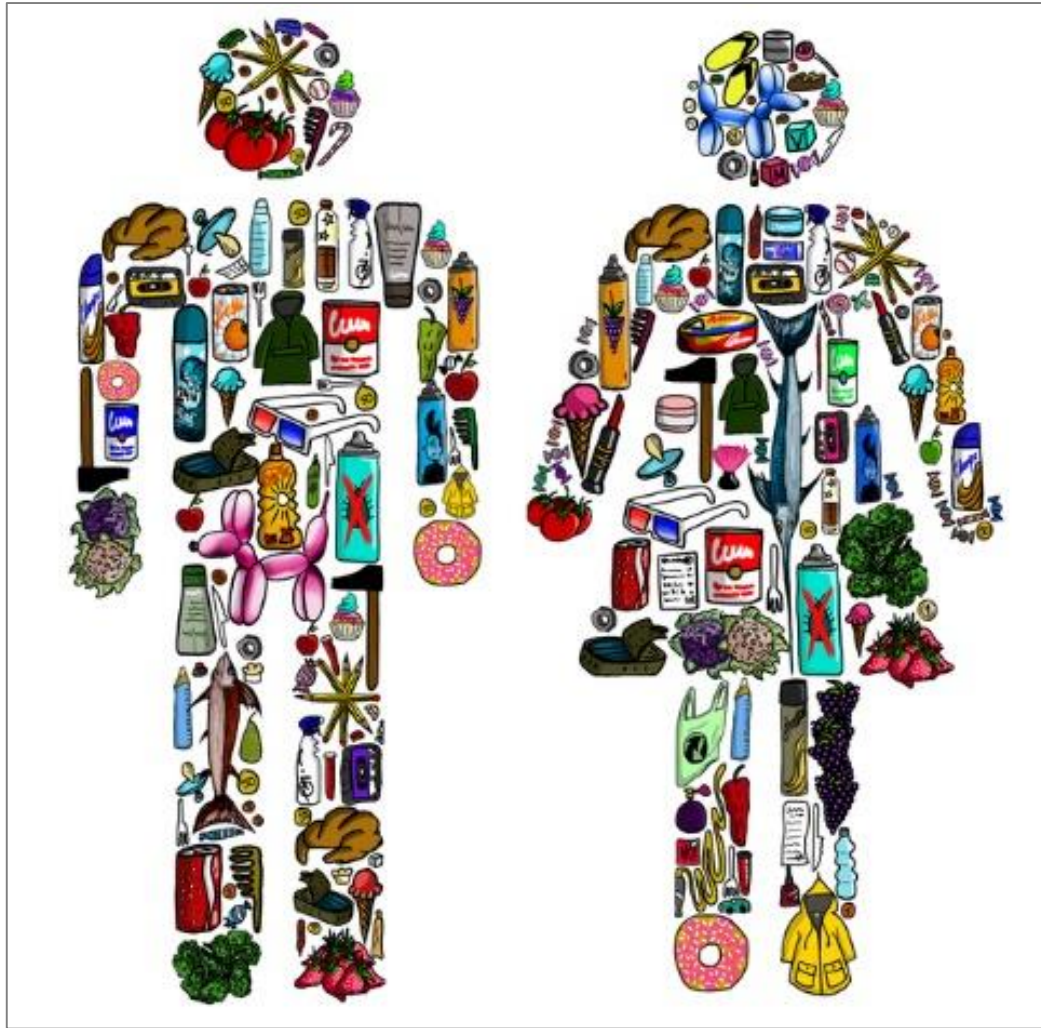
Reflecteix si la gametogènesi de la filla es normal o no

Efecte del Bisfenol en cultiu "in vitro" d'ocits fetals humans

- disminució de la viabilitat dels ovòcits **infertilitat en la filla**
- retard en la progressió meiòtica
- recombinació meiòtica alterada associada alteracions numèriques (trisomies) **afectaria en els nets**

Afectació de cèl·lules germinals
Efecte transgeneracional

Conclusió

- Tenim abundants agents tòxics en el cos
- Alguns no tenen efecte fisiològic en individu però son abundants en placenta (efecte?)
- Es coneixen agents amb efectes genotòxics en l'individu i a la descendència
- Estudi dels efectes es realitzen per un agent tòxic concret
- Fins ara es desconeix el efecte combinat que es presumeix molt mes greu